

ประวัติความเป็นมาของฝ่ายตุลาการไทย

๒.๑ ฝ่ายตุลาการไทยสมัยกรุงสุโขทัย

๒.๑.๑ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ก. พระมหากษัตริย์

ในสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดในการปกครองไม่ว่าทางค่านิยมบัญญัติ บริหารและตุลาการ โดยอาศัยอาญาสิทธิของพระมหากษัตริย์เองเป็นหลักในการใช้อำนาจ^๑ อาญาสิทธิของพระมหากษัตริย์มีได้ทุกเรื่อง ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี^๒ ย่อมเป็นที่สุกและเค็ดชาก จะไค้แยง คัดค้ำนมิไค้พระมหากษัตริย์จึงเป็นองค์กร สูงสุดในการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และไม่มีขอบเขตจำกัดพระราชอำนาจ

ในรัฐสมัยของพ่อขุนศรีอิทราทิตย์ กรุงสุโขทัยได้แบ่งการปกครองเป็น ๒ อย่าง คือ เมืองฝ่ายเหนือ มีการปกครองแบบประเพณีไทย และหัวเมืองฝ่ายใต้ มีการปกครองแบบประเพณีชอม วิธีการปกครองแบบประเพณีไทย นับถือพระเจ้าแผ่นดินเป็นบิดาของประชาชนทั้งปวง เอาลักษณะการปกครองสกุลมาเป็นคติ คือ บิดาเป็นผู้ปกครองครัวเรือน และหลาย ๆ ครัวเรือนมารวมกันอยู่ในความปกครองของพ่อบ้าน ผู้ที่อยู่ในปกครองเรียกว่า "ลูกบ้าน" หลาย ๆ บ้านมารวมกันเป็นเมือง ผู้ปกครองเมืองอยู่เรียกว่า "พ่อเมือง" หลาย ๆ เมืองรวมกันเป็นประเทศอยู่ในความปกครองของพระเจ้าแผ่นดินเรียกว่า "พ่อขุน" ข้าราชการตำแหน่งต่าง ๆ เรียกว่า "ลูกขุน" ซึ่งเป็นการปกครองแบบปิตธิปไตย (Paternal Government) ส่วนวิธีการปกครองแบบประเพณีชอม พวกชอมถือการปกครองราษฎร ซึ่งคล้ายนายกับบ่าว (Autocratic Government) ใช้ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช แต่อย่างไรก็ตามประเพณีการปกครองของชอมกับของไทยเหมือนกัน คือ ถือเอาอาญาสิทธิของพระเจ้าแผ่นดินเป็นหลักในการปกครอง : หองไบบวงไชษฐา "ประวัติการปกครองประเทศไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์" (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๔-๕

^๑หลักศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ คำที่ ๑ ปรากฏข้อความว่า "ในปาก

ช. ขุนศาลตระลาการ

ขุนศาลตระลาการ เป็นข้าราชการที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้โดยพิจารณาจากข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง* ปรากฏให้เห็นว่า "ขุนศาลตระลาการ นั้นได้มีมานานแล้ว จะเรียกชื่อผิดเพี้ยนกันอย่างไร ไม่สำคัญ แต่บุคคลผู้ทำหน้าที่ต้องมีมานานแล้ว"^๒

เพราะข้อความดังกล่าว เป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะของผู้จะเป็นตุลาการ จักต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ^๓ ถ้าไม่มีบุคคลที่ทำหน้าที่ตุลาการ ข้อกำหนดหลักปฏิบัติในการพิจารณาพิพากษาคดีก็คงไม่มี และแม้ว่าจะมีบทบัญญัติในศิลาจารึกของพ่อขุนราม

ประทุมกระดังอันหนึ่งแขวนไว้เห็น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านเมืองมีถ้อยความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวเจ้เจ้าเจ้ขุนแม่ไร ไปค้นกระดังอันห่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแก่มันค้ายชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม : หลวงสุทิวาหนฤพิฐ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท (พระนคร. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๖), หน้า ๑๒๔

*หลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ คำนที่ ๑ ปรากฏข้อความว่า "ไพร่ฟ้าถูกเจ้าถูกขุนฉิบเสียดเสกวางกัน สนวนกูแท้แล้วจึงแล่งความแก่ช้ายชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อนเห็นช่างท่านบ่ใครพิณ เห็นสินท่านบ่ใครเคือก" : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗. ซึ่งแปลว่า ราษฎรสามัญหรือขุนนางมียศศักดิ์ก็ตาม หากว่าเกิดถ้อยความกัน ไท่สวน (สวน) ไท่ความจริงแล้วจึงทักสิน (แล่งความ) ไปโดยชื่อสุจริต ไม่เข้าช่างผู้ลัก ไม่ล่าเอียงทางผู้ซ่อนหรือทุจริต บิดมั่งอำพรางใด ๆ เห็นของเขาย่างยินดีอยากไค้และอย่าโลภเห็นแก่ลาภสักการะ : หลวงสุทิวาหนฤพิฐ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาตรี (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๖), หน้า ๔๔

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗

^๓พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (พระนคร: โรงพิมพ์วิริยะการพิมพ์, ๒๕๐๒), หน้า ๕๔

คำแห่งที่ให้มีการร้องทุกข์ก็ตาม นั่นก็ไม่ได้เป็นเครื่องแสดงว่า ไม่มีผู้พิพากษาตุลาการ เพราะการร้องทุกข์ต่อพระเจ้าแผ่นดินนั้น ในบางกรณีที่บางเรื่องไม่สะดวกหรือไม่อยู่ในประเภทที่จะใช้สิทธิทางศาล รวมทั้งคำร้องทุกข์เกี่ยวกับตุลาการที่ทุจริต จึงจะมีการร้องทุกข์ต่อเจ้าเมือง^๑

๒.๑.๒ ลักษณะของการใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ในครั้ง กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อราษฎรมีทุกข์ร้อนประการใด ก็มาร้องทุกข์ต่อพ่อเมืองโตโดยตรง ผู้เป็นพ่อเมืองมิใช่เพียงครองเมืองเท่านั้น หากแต่ต้องชำระความของราษฎรแบบพ่อปกครองลูก พ่อเมืองกับราษฎรอยู่ใกล้ชิดเสมือนอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ในรัฐสมัยพ่อขุนรามคำแหง พระองค์เสด็จออกประทับเหนือแผ่นดินพระแท่นนังคศิลา ภายใต้อันตาล รับและวินิจฉัยความของราษฎรด้วยพระองค์เอง ด้วยสุจริตธรรม^๒

ในสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์จึงทรงใช้พระราชอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้เป็นเพราะรูปลักษณะของการปกครอง และราษฎรยังมีไม่มาก การใช้อำนาจจึงกล่าวกระทำได้ทุกเรื่องราว

ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยขุนศาลตระลาการนั้น จะกระทำได้เฉพาะในส่วนที่ไต่รับมอบหมายจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น ซึ่งอาจจะมีการมอบหมายให้ในลักษณะที่ใดกำหนดไว้แน่นอนหรืออาจมอบหมายให้ใช้อำนาจแทนพระมหากษัตริย์เป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะราวก็ได้ เพราะไม่ปรากฏหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีขุนศาลตระลาการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ด้วย คงจะได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ ๆแน่นอนของขุนศาลตระลาการไว้ว่า จะใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีได้มากน้อยเพียงไร

^๑หลวงสุทิวาทนฤทธิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๗๑-๗๒

^๒คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ ๑๐๐ ปี, การปฏิรูประบ
กฎหมายและการศาลในรัฐสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช
(พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๑), หน้า ๓๓๓

มีฉะนั้นในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงคงจะไม่มีหลักการร้องทุกข์ต่อพ่อขุนรามคำแหง^๑ เมื่อมีเรื่องเจ็บท้องข้องใจ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการชี้ขาดตัดสินคดีของขุนศาลพระฉลากการ และยังได้มีการกำหนดหลักปฏิบัติในการพิจารณาพิพากษาคดีของพระฉลากการไว้ในหลักศิลาจารึกอีกด้วย^๒

การใช้อำนาจหน้าที่ของขุนศาลพระฉลากการ จึงอยู่ภายใต้การสั่งการและการควบคุมของพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ปรากฏให้เห็นจากในรัฐสมัยของพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ได้สร้างหลักการควบคุมความเป็นธรรม (ระบบฎีกาหรือร้องทุกข์) ขึ้น กล่าวคือ เมื่อราษฎรคนใดไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็มีสิทธิฎีกาหรือร้องเรียนขอความเป็นธรรมได้ โดยพ่อขุนรามคำแหงจะสอบสวนและวินิจฉัยให้ อันเป็นการควบคุมความเป็นธรรมจากระดับสูงสุด^๓ การฎีกาหรือร้องทุกข์ราษฎรสามารถกระทำได้ในทุกเรื่องราว^{๔, ๕} เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าราษฎรไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของขุนศาลพระฉลากการ ก็สามารถที่จะฎีกาหรือร้องทุกข์ เพื่อให้พ่อขุนตัดสินชี้ขาดได้

๒.๒ ฝ่ายตุลาการ ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

๒.๒.๑ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ก. พระมหากษัตริย์

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจคล้ายกับในสมัยกรุงสุโขทัย กล่าวคือ พระมหากษัตริย์เป็นองค์กรสูงสุดในรัฐ ไม่ว่าจะทางตำแหน่งนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

^๑คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลย์ราชสมบัติครบ ๑๐๐ ปี, การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัฐสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช, หน้า ๑๑๓

^๒หลวงสุทธีวาหนฤทธิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท, หน้า ๑๒๗

^๓สวัสดิ์ ศรีตัมภ์, แผนปลิวคำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๒๐), หน้า ๓๘

^๔หลวงสุทธีวาหนฤทธิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, หน้า ๒๕-๓๐

^๕ดูข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงใน : หลวงสุทธีวาหนฤทธิ, คำบรรยาย

การใช้พระราชอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจไปในทางใดแล้ว ย่อมเป็นที่สุดและเด็ดขาด และถือว่าผลแห่งการมีพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีของพระมหากษัตริย์นั้นเป็นกฎหมาย* การมีพระราชอำนาจสูงสุดของพระมหากษัตริย์จึงทำให้พระมหากษัตริย์ทรงสมบูรณ์อาญาสิทธิที่จะทรงวินิจฉัยคดีด้วยพระองค์เอง และหากทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเป็นประการใดแล้ว พระราชวินิจฉัยนั้นย่อมเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ต่อมาในภายหลัง^๒

๒. พระลาการ

การปกครองในราชธานีของกรุงศรีอยุธยา มีการปกครองแบบจตุสดมภ์ มีกรมเมือง กรมวัง กรมคลัง และกรมนา^๓ กรมต่าง ๆ ทั้ง ๔ นี้ ในแต่ละกรมต่างก็มีศาลของกรมสำหรับ

ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท, หน้า ๑๒๒

*"ในต้นสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น นอกจากมีพระธรรมศาสตร์เป็นกฎหมายสำคัญของบ้านเมืองแล้ว ยังมีพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีของบุรพมหากษัตริย์ในครั้งนั้นกลายเป็นกฎหมาย และใช้บังคับในสมัยต่อมาด้วย อย่างไรก็ตาม มีโบราณราชনীติว่า พระบรมราชวินิจฉัยที่บรมกษัตริย์ในยุคหลังจะทรงยอมรับเป็นกฎหมายในเรื่องก่อนนั้น จะต้องปรากฏว่ามีคุณลักษณะสอดคล้องด้วยพระธรรมศาสตร์และหลักธรรมวินิจฉัยในครั้งนั้น ๆ ด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า พระธรรมศาสตร์นั้นเป็นหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ของพระมหากษัตริย์ในยุคนั้น พระบรมราชวินิจฉัยที่กลายเป็นกฎหมายในภายหลังนี้เรียกว่า "ราชศาสตร์" หรือ "ราชสักถัม"...": คณะกรรมการจัดงานฉลองเฉลิมฉลองวชิราลงกรณสมมติครบ ๑๐๐ ปี, การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช, หน้า ๓

^๒คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนผังวิวัฒนาการกฎหมายและศาล (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๒๕

^๓ลักษณะการปกครองของกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกวิธีการปกครองแบบของกรุงสุโขทัยและขอมมาปรับปรุงใช้ โดยมีเมืองราชธานี คือ กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวง โดยมีเมืองป้อมปราการคั่นใน สำหรับป้องกันเมืองหลวงทั้งสี่ทิศ มีเมืองพระยามหานคร (หัวเมืองชั้นนอก) และเมืองประเทศราช โดยแบ่งการปกครอง คือ กรมเมือง มีขุนเมืองเป็น

ทำหน้าที่พิจารณาคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเนื่องในหน้าที่ราชการของกรมนั้น* ราชการจึงประจำ
อยู่ตามกรมต่าง ๆ และมีอำนาจหน้าที่เฉพาะกรมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะในส่วนที่เกี่ยวกับคดีความ
กรมใดมีอำนาจชำระและตัดสินคดี กรมนั้นก็ถือว่าศาลด้วย^๒

นอกจากราชการที่สังกัดอยู่ตามกรมต่าง ๆ แล้ว พระมหากษัตริย์ได้ทรงมอบอำนาจ
หน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีให้แก่พระราชครู บุโรหิต พุฒาจารย์ ซึ่งเป็นมหาอำมาตย์ปราชญ์
ในราชสำนัก ใช้อำนาจหน้าที่แทนพระองค์ในบางส่วนอีกด้วย^๓ ๔

หัวหน้าบังคับบัญชา มีหน้าที่ดูแลราษฎรให้อยู่เป็นปกติสุข ปรายปรามโจรผู้ร้าย และลงโทษแก่
เจ้าพนักงานที่ทำผิดระเบียบแบบแผน กรมวัง มีขุนวังเป็นหัวหน้าบังคับบัญชา มีหน้าที่เกี่ยวในราช
สำนัก และเป็นเจ้าพนักงานพิจารณาพิพากษาคดีของราษฎร กรมคลัง มีขุนคลังเป็นหัวหน้าบังคับ
บัญชา มีหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บและรักษาสลประโยชน์ของแผ่นดิน กรมนา มีขุนนาเป็นหัวหน้า
บังคับบัญชา มีหน้าที่ดูแลทำไร่ไถนา ทลอจนการหาเสียมยอาหารไว้สำหรับพระนคร เวลาเกิดศึก
สงคราม และต่อมาในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จะแบ่งการปกครองเพิ่มอีก ๒ ฝ่าย
คือ ฝ่ายกลาโหม อันมีสมุหกลาโหมเป็นหัวหน้า และฝ่ายพลเรือน อันมีสมุหนายกเป็นหัวหน้า ซึ่งมี
ยศสูงกว่าเสนาบดีจตุสดมภ์ทั้ง ๔ ก็ตาม ราชการก็ยังคงแยกสังกัดอยู่ตามกรมต่าง ๆ อยู่
เอง : ทองใบ วงศ์เชษฐา "ประวัติศาสตร์การปกครองประเทศไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์", หน้า

๑๐-๑๓

*จรัส เหมะจามู, "การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายใน
ในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๑๔), หน้า ๖

^๒ธานีทร กรีวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบบประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๓
(กรุงเทพฯ: หานคร. โรงพิมพ์สุภา, ๒๕๒๐), หน้า ๕

^๓คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองวชิรราชสมบัติครบ ๑๐๐ ปี, การปฏิรูประบบ
กฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช,
หน้า ๓๓

ผู้ได้รับมอบหมายการใช้อำนาจตุลาการจากพระมหากษัตริย์จะได้แก่ ผู้มีความรู้ต่าง ๆ
สมัยเคิม พรหมณะซึ่งเป็นผู้รู้หนังสือและเป็นเจ้าคำรับกฎหมาย จึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รักษ
นิติราชประเพณี และเป็นผู้พิพากษาราชการ ต่อมาเสนาอำมาตย์ฝ่ายไทย จึงได้เข้ารับหน้าที่
แทนพรหมณะ : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

๒.๒.๒ ลักษณะของการใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ก. การแยกใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี

การใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี จะมีรูปลักษณะ คือ พระมหากษัตริย์จะทรงพิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง เพราะถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นองค์กรสูงสุดในการใช้อำนาจรัฐ ผลของการพิจารณาพิพากษาคดีจะแสดงถึงความสูงสุดและ เกียรติในทางพิจารณาพิพากษาคดีความเป็นแบบอย่างและมีฐานะเป็นกฎหมาย โดยถือว่าพระบรมราชวินิจฉัยของกษัตริย์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องด้วยคุณความดีธรรมทั้งปวง อันตระลาการและศาลที่จะพิจารณาตัดสินคดีในภายหลังจะต้องถือปฏิบัติตาม^๑ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งหมด พระองค์ได้ทรงมอบหมายให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระราชครู บุโรหิต พุฒาจารย์^๒ เป็นผู้ใช้อำนาจแทนพระองค์ด้วย นอกจากนี้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีได้แยกใช้อยู่ตามกรมต่าง ๆ คือ กรมเมือง กรมวัง กรมคลัง และกรมนา ซึ่งแต่ละกรมตั้งกล่าว ปรากฏว่ามีศาลของกรมสำหรับทำหน้าที่พิจารณาคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเนื่องในหน้าที่ราชการของแต่ละกรม การพิจารณาพิพากษาคดีจึงแยกใช้กันอยู่ในแต่ละกรม ตระลาการในแต่ละกรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน^๓ และเมื่อตระลาการที่มีอยู่ตามศาลของกรมต่าง ๆ ได้พิจารณาตัดสินหรือสืบพยานเสร็จแล้ว ก็จะส่งเรื่องไปยังลูกขุน ณ ศาลหลวงเพื่อให้ลูกขุน ณ ศาลหลวงชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือไม่มีผิดอีกชั้นหนึ่ง^๔

^๑ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ ๑๐๐ ปี, การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช, หน้า ๑๘

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

^๓ กรมวัง ซึ่งมีหน้าที่ว่าการในราชสำนัก จะมีศาลกรมวัง มีอำนาจพิจารณาคดีที่ราษฎรฟ้องร้องกันเอง กรมเมืองมีศาลกรมเมือง มีอำนาจพิจารณาคดีที่มีโทษร้ายแรง กรมนามีศาลกรมนา มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับที่นา และโค กระบือ กรมคลังมีศาลกรมคลัง มีอำนาจหน้าที่บังคับคดีเกี่ยวกับพระราชทรัพย์ของหลวง และศาลกรมท่า ซึ่งขึ้นอยู่กับกรมคลัง มีอำนาจหน้าที่บังคับคดีเกี่ยวกับคนต่างประเทศ : กระทรวงยุติธรรม, วัฒนธรรมทางศาล (พระนคร: โรงพิมพ์ศิริมสาร, ๒๔๘๗), หน้า ๒๒-๒๓

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

ในการพิจารณาพิพากษาคดีของพระลาการหรือข้าราชการที่ได้รับมอบจากพระมหากษัตริย์ จะอยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เพราะถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นองค์กรสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงทรงมีพระราชอำนาจที่จะวางหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี และมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งชี้ขาดคดีของพระลาการได้^๒

ข. ข้อกำหนดในการพิจารณาพิพากษาคดี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีการสร้างหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี และกำหนดความรับผิดชอบของพระลาการในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ การกำหนดความรับผิดชอบจะมีทั้งการกำหนดวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของพระลาการที่ไม่มีหลงโทษและมีหลงโทษ การกำหนดความรับผิดชอบของพระลาการที่ไม่มีหลงโทษ จะเป็นไปในลักษณะที่ว่า ถ้าพระลาการไม่ประพฤติตาม หรือประพฤติปฏิบัติผิดไปจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็จะได้รับ การสาปแช่ง^๓ และถ้าปฏิบัติหน้าที่ฝ่าฝืนต่อระเบียบปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่ก็จะถือว่าพระลาการได้กระทำผิดต่อพระผู้เป็นเจ้า^๔ ส่วนการกำหนดความรับผิดชอบ

^๑ดูคดี จินจุย จินกง พิพากษกันเรื่องการเช่าสำเนาไปค้าขาย ซึ่งพระเกษมราชสุภาวคิศรีมณฑลราช ได้นำความกราบบังคมทูลให้พระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัยใน : มิสเตอร์กีบีบริกาล (รวบรวม), หนังสือเรื่องกฎหมายไทย, เล่ม ๑ (กรุงเทพฯ: ที่พิมพ์พิมพ์มอพรอบ คลองบางกอกใหญ่, จ.ศ. ๒๕๕๕), หน้า ๓๔-๓๕ และ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, กฎหมาย เล่ม ๑ (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓), หน้า ๕๓๖-๕๓๗ อ้างถึงใน จำรัส เหมะจารุ, "การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายในประเทศ", หน้า ๓๔

^๒กระทรวงยุติธรรม, วัฒนธรรมทางศาล, หน้า ๒๒ และสวัสดิ์ ศรีลัมภ์, แผนปลิวคำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, หน้า ๕๘-๖๐

^๓ดูพระไอยการลักษณะพระลาการ ที่ได้กำหนดให้พระลาการปราศจากซึ่ง อนุคา โทสา ญา โมหา และวิธีปฏิบัติต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายใน : กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดคูคมศึกษา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๔

^๔ดูพระไอยการลักษณะพระลาการ ซึ่งกำหนดเรื่องการวางตัวและการจงใจใน : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔-๒๕๗.

ของพระลาการที่มีบทลงโทษ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่พระลาการรับสินบน กระทบกับลูก
ความ* ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความล่าเอียง ไม่เอาใจใส่ในคดี เอาลูกความมาใช้งาน บทลง
โทษทั้งปรับและถอดถอนออกจากตำแหน่ง

นอกจากนี้ ถ้าพระลาการปฏิบัติหน้าที่มีชอบ ก็สามารถที่จะอุทธรณ์การปฏิบัติหน้าที่ของ
พระลาการได้ การอุทธรณ์จึงแตกต่างไปจากความหมายในปัจจุบัน เพราะมิใช่การอุทธรณ์ใน
เนื้อหาของคดีระหว่างคู่ความ แต่เป็นการอุทธรณ์การปฏิบัติหน้าที่ของพระลาการ ซึ่งจะมีการ
กำหนดลักษณะของคดีที่จะอุทธรณ์และศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีไว้^{๒, ๓} และเมื่อมีการอุทธรณ์
พระลาการ และพระลาการแพคคิ ก็จะถูกปรับโทษตามความเหมาะสม และให้ออกค่า
ธรรมเนียมในการขึ้นศาลให้แก่ผู้ฟ้องร้อง ส่วนคดีเดิมที่พระลาการได้ปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง ก็จ
ต้องให้พระลาการใหม่ทำหน้าที่แทน ถ้าพระลาการชนะความ ผู้อุทธรณ์ก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียม
ต่าง ๆ ให้แก่ฝ่ายพระลาการ และมีปรับโทษแล้วแต่กรณี ส่วนคดีเดิมก็ถือว่าผู้ฟ้องร้องอุทธรณ์นั้น
แพ้ไป โดยพระลาการเก่าจะทำหน้าที่ปรับโทษตามรูปความเดิม^๔

๒.๓ ฝ่ายตุลาการไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

๒.๓.๑ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ก. สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปีพุทธศักราช ๒๔๗๕

๑. พระมหากษัตริย์ ใ้มีคำกล่าวถึงอำนาจแห่งองค์พระมหากษัตริย์

*ดูพระไอยการลักษณะพระลาการ บทที่ ๕๐, ๑๘ และพระไอยการอาชญาหลวง
มาตรา ๓๓ ใน : กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง, หน้า ๒๕๕, ๒๖๓, ๔๔๗

^๒การยอมให้มีการอุทธรณ์การปฏิบัติหน้าที่มีชอบของพระลาการและการกำหนดศาลที่จะ
พิจารณาพิพากษา ดูพระธรรมนูญ พ.ศ. ๑๕๔๔ : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗

^๓ลักษณะของคดีที่จะอุทธรณ์พระลาการ ตามพระไอยการลักษณะอุทธรณ์ พ.ศ. ๑๕๔๔
มี ๕ ประการ คือ องคอุธร สุระอุธร อุกริอุธร นานาอุธร และอาษาขณะอุธร ดูรายละเอียดใน :
เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๓-๒๖๔

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๐-๒๗๑

ไว้ว่า "...ในวัฒนธรรมเดิมของไทยเรานั้น พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ประจำหอเมือง เป็นผู้นำออกรบพุ่งในเวลามีศึกสงคราม เป็นทั้งพ่อผู้ปกครอง เป็นทั้งตุลาการของราษฎรในเวลาปกติ ..."

จากคำกล่าวนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยได้มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชนั้น พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจแต่พระองค์เดียว การปกครองเป็นไปตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา พระมหากษัตริย์ใช้อำนาจสูงสุดอย่างเด็ดขาด มิได้มีการแบ่งแยกออกใช้ต่างหากกัน การใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมาย พระบรมเชษานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นที่ล้นพ้น ไม่มีข้อจำกัดหรือบทกฎหมายใดจำกัดพระราชอำนาจ^๒ แต่ในการปกครองแผ่นดินยังมีจารีตประเพณีถือสืบเนื่องกันมาอย่างหนึ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะต้องทรงรับรู้คือ "จะต้องทรงดำรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตรและราชจรรยาอื่น ๆ"^๓

๒. ลูกขุน

ปรากฏหลักฐานว่า ลูกขุนนั้นสังกัดอยู่ในกรมลูกขุน โดยนำแบบอย่างมาจากประเทศอินเดีย ผู้เป็นลูกขุนได้แก่ บุโรหิต ผู้มีความชำนาญในค่านกฎหมายดั้งเดิมที่ไทยได้รับมาจากอินเดีย บุโรหิตที่เป็นลูกขุนดั้งเดิม มิได้มีอยู่ในประเทศไทย แต่ได้อพยพมาจากอินเดีย ลูกขุน

^๒ไฟโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ: บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองประเทศไทย, หน้า ๕๕

^๓พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดินว่า "อนึ่ง พระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุนี้ว่าเป็นที่ล้นพ้น ไม่มีข้อใด สิ่งอันใดหรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับชักขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความที่เป็นจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติกการอันใด ก็ทรงเป็นไปตามทางที่สมควรและเป็นยุติธรรม..." : เรื่องเดียวกัน

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕ : คุรุบาละเอียกเรื่องทศพิธราชธรรม ราชจรรยาบุวัตร์ จักรวรรดิวัตร ขององค์พระมหากษัตริย์ใน; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประชุมกฎหมายมหาชนและเอกสารของปรีดี พนมยงค์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖)

มีอำนาจในการชี้คช็ชอบอย่างเคียว ส่วนอำนาจในการพิจารณาจักจะเป็นอำนาจของพระลาการ เมื่อพระลาการพิจารณาจักเสร็จแล้ว ก็ระส่งคช็ไปให้ลูกขุนชี้คช็ชอบ เมื่อลูกขุนชี้คช็ชอบแล้ว ผู้ปรับจะเป็นผู้คช็สินลงโทษว่าจะคช็กฎหมายอย่างไร

๓. พระลาการ

พระลาการมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาข้อเท็จจริง แต่ไม่มีอำนาจในการคช็สินคช็ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่คช็ว่า ในครั้งแรกสังกคช็หรืออยู่ในความบังคับบัญชาของใคร พระบาทสมคช็เจ้า พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใคช็ทรงสันนิษฐานว่า พระลาการรวมอยู่ในกรมลูกขุน โดยพิจารณาจากการที่พระลาการรับเบียดหัวคช็อยู่ในกรมลูกขุน และจากการที่กรมแพ่งกลางและกรมแพ่งเกษม ใคช็สังกคช็อยู่ในกรมลูกขุน โดยกรมทั้งสองมีหน้าที่เป็นศาลที่จะพิจารณาคช็ความ และทำหน้าที่ผู้วางบทในคำปรึกษาของลูกขุน^๒ และแม้คช็มาจะใคช็แยกศาลไปอยู่ตามกระทรวงหรือกรมต่างๆ อันมีผลทำให้พระลาการอยู่ภายใคช็อำนาจบังคับบัญชาของเสนาบดีและอธิบดีที่พระลาการสังกคช็อยู่อำนาจในการชี้คช็ชอบก็ยังคงอยู่กับลูกขุนเช่นเดิม^๓

๔. ผู้ปรับ

พระบาทสมคช็เจ้าพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใคช็ทรงมีพระราชดำรัสใคช็เดียวกับผู้ปรับว่า ...หน้าที่ของแพ่งกลางและแพ่งเกษมทั้งสองกรมนี้ ก็มีศาลที่จะพิจารณาความเป็นกระทรวงหนึ่ง ซึ่งเป็นตำแหน่งเดิม แต่ไปมีอีกแผนกหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้วางบทในคำลูกขุนปลุกษา หน้าที่ทั้ง ๒ คช็คือ เป็นผู้พิจารณาความอย่างหนึ่ง เป็นผู้วางบทอย่างหนึ่ง...^๔ ควรจะเห็นใคช็ว่า แต่เดิมมาลูกขุนคงจะปลุกษาชี้ขาด

ศูนย์วิทยพัทยาการ

^๑ดูพระราชดำรัสในพระบาทสมคช็เจ้าพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานพระบรมราชาธิบาย แก่ใคช็การปกครองแผ่นดิน ในส่วนที่เกี่ยวกับลูกขุนใน : พระมัญเวทยวิมลนาถ, ธรรมนุศศาลยคช็ธรรม (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๕๒), หน้า ๑๓-๑๔

^๒เรื่องเคียวกัน, หน้า ๑๕-๑๖.

^๓เรื่องเคียวกัน, หน้า ๑๖-๑๗

^๔เรื่องเคียวกัน, หน้า ๑๕

และวางบทลงโทษตลอดไปใส่ชั้นเดียวแล้วมา จะเป็นด้วยผู้ซึ่งเป็นบุโรหิตใหญ่
 ซึ่งมีความรู้และสติปัญญา ความทรงจำมากนั้นล้มตายไป ผู้ซึ่งรับแทนที่ใหม่ไม่
 แคลวคล่องในกฎหมายซึ่งกึ่งขึ้นไว้ หรือไม่มีสติปัญญาสามารถพอที่จะทำการให้
 ตลอดไปโคแต่ในชั้นเดียวนั้นอย่างหนึ่ง และเพราะเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินทั้งพระ
 ราชบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นตามกาลสมัยมากขึ้นเหลือที่จะทรงจำไว้ได้ ลุกซุนซึ่งพิพากษานั้น
 วางโทษผิด ๆ ถูก ๆ หรือไม่ทันเวลา พระเจ้าแผ่นดินจึงได้โปรดให้เจ้ากรมแพ่ง
 กลาง แพ่งเกษม ๒ คนนี้ เป็นพนักงานที่จะพลิกกฎหมาย เพราะฉะนั้นลุกซุนจึงเป็น
 ผู้พิพากษาผู้ชั่วชอม แต่การที่จะทักสินลงโทษอย่างไรนั้น ตกเป็นเจ้าพนักงานของ
 กรมศาลแพ่งทั้ง ๒ จึงได้ปรากฏชื่อว่าเป็น ผู้ปรับ เพราะ เป็นผู้พลิกผู้เบิดสมุคกฎหมาย
 กิ่งนี้...

๒. สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปีพุทธศักราช ๒๔๗๕

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา
 พิพากษาคดี ได้แก่ พระมหากษัตริย์ และศาล โดยพระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจของรัฐในด้าน
 นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ มีได้ทรงใช้อำนาจด้วยพระองค์เอง แต่
 จะทรงใช้อำนาจโดยผ่านองค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้น^๒ ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี จะ
 มีศาลเป็นองค์กรใช้อำนาจ โดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีในนามของพระมหากษัตริย์^๓
 และหลักการนี้ได้ยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน

^๑พระมยุเวทียิมลนาถ, ธรรมนุญศาลยุติธรรม, หน้า ๑๖

^๒รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๖, ๗, ๘, ฉบับกรม
 เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

^๓รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๕๘, ฉบับกรมเลขา
 ธิการคณะรัฐมนตรี

^๔รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๐ มาตรา ๓, ๑๖๘, ราชกิจจา
 นุเบกษา ฉบับพิเศษ ๕๕ (ธันวาคม ๒๕๒๐)

๒.๓.๒ ลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ก. ยุคแรกเริ่มและการสืบทอดลักษณะมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยา

การใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจด้วยพระองค์เอง* โดยพระมหากษัตริย์อาจมอบหมายให้ข้าราชการหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่เชื้อพระวงศ์ เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีแทนพระองค์^๑ เนื่องจากได้มีการนำรูปแบบการปกครองที่แบ่ง

*แต่การใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ พระองค์หาได้ใช้ตามพระราชฤทัยของพระองค์แต่อย่างใดไม่ พระองค์จะทรงปรึกษาที่ปรึกษาของพระองค์ที่ได้ทรงจัดตั้งขึ้น ๓ พระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการตั้ง เคาณชิลออฟสเตตและปรีวีเคาน์ซิล : ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองประเทศไทย, หน้า ๑๐๑

๒"...อันว่าตำแหน่งผู้พิพากษานี้ เป็นตำแหน่งสูงและประกอบด้วยเกียรติศักดิ์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป อำนาจนี้หากมิได้อาศัยพระบรมเชษานุภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงอาญาสิทธิ์พระราชทานไว้แก่ศาลหลวงแล้วหาจะมีได้ไม่ ในชั้นเดิมการพิพากษาคดีกับคดีพิพาทนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัยเอง ครั้นต่อมาพระราชกรณียกิจมีมากขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สภาตุลาการนั่ง ๓ ศาลหลวงเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชกำหนดกฎหมายเป็นการแบ่งพระราชภาระไปส่วนหนึ่ง..." : สุกฤษฏ์ ถาวรสุข, เจ้าพระยาศรีธรรมราชภิเศก (พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๓๕ อ้างถึงใน จำรัส เขมะจารุ, "การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายในประเทศ", หน้า ๑๑

"พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการ เปิดการประชุมรัฐมนตรีสภา เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗ มีข้อความตอนหนึ่งว่า ".....ในส่วนราชกิจที่จะกระทำให้สำเร็จตามกฎหมายนี้ก็ดี หรือในส่วนราชกิจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีความนี้ก็ดี เรามีเสนาบดีข้าหลวงผู้ว่าราชการทั้งหลาย ฝ่ายตุลาการอยู่ส่วนหนึ่ง กับเราก็มียุติพิพากษาศาลการและข้าราชการทั้งหลายฝ่ายตุลาการอยู่อีกส่วนหนึ่ง เป็นผู้ซึ่งทั้งหมดช่วยกันอันจำเป็นต้องกระทำแทนตัวเรา และเป็นผู้รับผิดชอบและชอบต่อเราด้วย...." : ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญและเอกสารสำคัญในทางการเมืองประเทศไทย, หน้า ๑๐๑

เป็นกรมต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยามาใช้ จึงทำให้ศาลแยกย้ายอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ การพิจารณาพิพากษาคดีจึงแยกย้ายอยู่ในแต่ละกระทรวงทบวงกรม ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีความ จึงมีรูปแบบคล้ายกับสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ กรมไคร่มีอำนาจชำระและตัดสินความ กรมนั้นก็ได้อีกชื่อว่าเป็นศาล^{๑๑} ๒ การรับฟ้องและการพิจารณาพิพากษาคดีได้แบ่งเป็นหลายหน้าที่ หลายกรม^{๑๒} นอกจากนี้ยังกำหนดในการปฏิบัติหน้าที่ของตระลาการ และวิธีการอุทธรณ์คำตัดสินของตระลาการ ในสมัยกรุงศรีอยุธยายังคงมีมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นด้วย แต่การอุทธรณ์นอกจากจะฟ้องร้องยังศาลอุทธรณ์คดีราษฎรซึ่งขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย^{๑๓} พระมหากษัตริย์ยังได้พระราชทานให้อธิบดีเจ้ากระทรวงรับเรื่องราว ซึ่งราษฎรฟ้องร้องกล่าวโทษเจ้าเมือง กรมการและตระลาการได้ด้วย^{๑๔}

^{๑๑}กระทรวงยุติธรรม, วัฒนธรรมทางศาล, หน้า ๒๔

^{๑๒}ศาลที่อยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ นั้น ศาลในกรุงเทพฯ และศาลหัวเมือง ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย กลาโหมและในกรมท่า ศาลที่เป็นธรรมดาในกรุงเทพฯ ศาลนครบาล ศาลกระทรวงมหาดไทย และกลาโหม ศาลกรมท่า ศาลแห่งกลาง และศาลแพ่งเกษม : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

^{๑๓}เช่น กรมรับฟ้อง ลูกขุน ผู้รับ และขุนศาลตระลาการ ศาลนครบาล ศาลแห่งกลาง ศาลแพ่งเกษม ศาลมหาดไทย ศาลกลาโหม และศาลกรมท่า เป็นศาลที่มีแค่ตระลาการเป็นผู้ชำระคดี แต่ผู้รับฟ้องนั้นเป็นกรมหนึ่งต่างหาก เมื่อกรมรับฟ้องได้รับฟ้องไว้แล้ว ก็จะนำเสนอลูกขุนที่เป็นกรมชำระคดีอีกกรมหนึ่ง เมื่อลูกขุนตรวจฟ้องว่าเป็นฟ้องที่ถูกฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องจึงจะจ่ายฟ้องนั้นไปยังศาลต่าง ๆ แล้วแต่ความนั้นจะตกอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด เมื่อศาลได้รับฟ้องแล้ว ศาลนั้น ๆ จึงจะมีอำนาจชำระความได้ เมื่อศาลได้ชำระความเสร็จจำนวนแล้วต้องส่งไปให้ลูกขุนชี้ขาด เมื่อลูกขุนชี้ขาดว่าผิดหรือไม่ผิดแล้ว ก็จะส่งจำนวนไปให้ผู้ปรับวางบทอีกครึ่งหนึ่ง : พระมณูเวทวิมลนาถ, ธรรมมนูศาลยุติธรรม, หน้า ๑๒

^{๑๔}กระทรวงยุติธรรม, วัฒนธรรมทางศาล, หน้า ๒๖

^{๑๕}พระมณูเวทวิมลนาถ, ธรรมมนูศาลยุติธรรม, หน้า ๖๕

ข. ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและเข้าสู่หลักการใหม่

๑. ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม : วิถีทางใหม่แห่งศาลและตุลาการ

เนื่องจากระบบศาลไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนที่จะมีการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมมีความสับสน เพราะศาลไต่แยกสังกัดอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมแก่ประชาชน เพราะตุลาการไต่แสวงหาผลประโยชน์จากการพิจารณาพิพากษาคดี คดีความล่าช้า* ตุลาการสร้างอิทธิพลและราชการฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการไม่ได้แยกจากกัน^๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงได้ทรงคัดลिनพระทัย ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ (ร.ศ. ๑๑๐) อันเป็นการสร้างวิถีทางใหม่แก่ฝ่ายตุลาการ

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมมีหลักการใหญ่ คือ รวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ ให้มาขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมเพียงกระทรวงเดียว” แก้วไข

*ดูพระราชปรารภประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมใน : พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระราชบัญญัติในไต่ฉบับ เล่ม ๑ (พระนคร. โรงพิมพ์หุโตะกรุงเทพฯ, ร.ศ. ๑๒๐), หน้า ๑๒๔-๑๒๕

^๒ดูพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของตุลาการใน : หลวงจักรประณี ศรีศิลป์วิสุทธ์, เรื่องของเจ้าพระยามหิธร (พระนคร: โรงพิมพ์ศรีนครสาร, ๒๔๕๔), หน้า ๑๔-๒๐ อ้างถึงใน จำรัส เหมะจารุ, การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายในประเทศ, หน้า ๑๕

“วัตถุประสงค์นี้ปรากฏตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ข้อ ๒ คือ การกำหนดให้ “สรรพคดีทั้งปวงที่ได้พิจารณาอยู่ในกระทรวงต่าง ๆ คือ ศาลนครบาล ศาลแพ่ง เกษม ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมวัง ศาลอาญานอก ศาลอุทธรณ์กรมมหาดไทย ศาลกรมนา ศาลกรมท่ากลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลต่างประเทศ ศาลราชตระกูล ศาลมรฎก ศาลสรรพากร ศาลธรรมการและศาลฎีกา รวม ๑๖ ศาล กับศาลฝ่ายพระราชวังขวรที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ได้พิจารณาคดีทั้งปวงที่ขึ้นอยู่กับอธิบดีกรมต่าง ๆ นั้น ให้ยกคดีเหล่านี้กับผู้พิจารณาตุลาการในกระทรวงศาลทั้งปวง มารวมยังศาลสถิตย์ยุติธรรมที่ตั้งขึ้นเป็นกระทรวงใหญ่ ได้บังคับบัญชาคดีทั้งปวงเป็นแห่งเดียวกัน” และตามข้อ ๓ ที่ได้กำหนดว่า “ศาลที่ได้พิจารณาคดีมาแต่เดิมนั้นมาก

ปัญหาเรื่องผู้พิพากษาศาลการประพฤติกมิชอบ แก้ไขปัญหาเรื่องคดีความล่าช้าและคั่งค้างในศาล และแยกฝ่ายตุลาการ ออกจากฝ่ายตุรการ^๒

จากสาเหตุและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม อันส่งผลทำให้ศาลที่แยกย้ายและสังกัดอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ ได้มารวมอยู่ที่กระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ทำให้ฝ่ายตุลาการอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายบริหารแต่อย่างใด เพราะการตั้งกระทรวงยุติธรรม ก็เพื่อที่จะแยกฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายบริหาร แต่เพราะการจัดระเบียบบริหารงานภายในกระทรวง จึงทำให้ตุรการของศาลขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหาร แต่ฝ่ายตุลาการหรือศาลหาได้อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาและสั่งการโดยฝ่ายบริหารแต่อย่างใด

กว่าที่สมควรไป จึงให้แบ่งคดีและรวมกันเสีย คงให้มีศาลใหญ่เพียง ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์คดี ทลวง ศาลอุทธรณ์คดีราชฎร ศาลพระราชอาญา ศาลแพ่งเกษม ศาลแพ่งกลาง ศาลสรรพากรและ ศาลทางประเทศ" : "ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐", ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับลงวันที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๑๐

วัตถุประสงค์นี้ปรากฏตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ข้อ ๔ คือ การกำหนดให้ "มือธปค้สำหรับบังคับบัญชาในการพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ เป็นเฉพาะศาล ซึ่งก็เชื่อว่าจะสามารถควบคุม ดูแลความประพฤติของผู้พิพากษาศาลการ และเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละศาลได้ทามสมควร และข้อ ๕ ซึ่งกำหนดให้มีการ "ตั้งกรมรับฟ้องขึ้นในกระทรวงยุติธรรม เพื่อรับฟ้องของราชฎรที่จะเกิดขึ้นใหม่ แล้วส่งไปยังศาลทั้ง ๆ ที่ได้จัดสรรใหม่ให้ถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ควย" : เรื่องเดียวกัน

วัตถุประสงค์นี้ปรากฏตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ข้อ ๑ ที่ได้กำหนดให้ "กระทรวงยุติธรรมมีเสนาบดีเป็นประธาน เพื่อจะไค้บังคับและแก้ไขการช้ช้องในคดี และรับผิดชอบให้การพิจารณาคดีและการพิพากษาเป็นไปโดยสะดวกและเป็นยุติธรรม มีหน้าที่แผนกหนึ่ง ท่างหากจากการพิพากษาและพิจารณาคดี โดยมีเจ้าพนักงานสำหรับกระทรวงทามสมควร" : เรื่องเดียวกัน

๒. พระราชอำนาจของกษัตริย์ที่มีต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของฝ่าย

ตุลาการ

เมื่อได้มีการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมแล้ว พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อตุลาการ ได้มีปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดขึ้น โดยในการพิจารณาพิพากษาคดีของฝ่ายตุลาการนั้น เมื่อตุลาการมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี ก็จะนำปัญหาข้อขัดข้องนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแก่พระมหากษัตริย์ เพื่อเรียกพระราชปฏิบัติ^๑ หรือให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยชี้ขาด^๒ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยหรือพระราชประสงค์

^๑การให้ตุลาการนำปัญหาข้อขัดข้องเกี่ยวกับกฎหมายเวียนพระราชปฏิบัติ ปรากฏให้เห็นจากประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ฉบับลงวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งมีข้อความว่า "ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจและหน้าที่บังคับบัญชาราชการและรับผิดชอบทั่วไป และบรรดาราชการอันนับว่าเป็นส่วนราชการในกระทรวงนี้ เป็นหน้าที่เสนาบดีบังคับบัญชาได้ สิทธิขาดโดยลำพัง แต่ในส่วนที่เป็นฝ่ายตุลาการนั้น ให้เสนาบดีปรึกษาหารือและฟังความเห็นชอบของอธิบดีศาลฎีกาแล้ว และวินิจฉัยบังคับบัญชาไปตามที่ตกลงกัน หรือถ้ามีความเห็นแตกต่างกัน ก็พร้อมด้วยอธิบดีศาลฎีกา นำความกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติ... ส่วนแกข้อขัดข้องปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายนั้น เป็นหน้าที่ของอธิบดีศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย แต่ถ้ามีข้อใดซึ่งจำต้องเรียนพระราชปฏิบัติให้อธิบดีศาลฎีกานำความขอนั้นกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติโดยตรงได้ : ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "ประกาศจัดระเบียบ ราชการกระทรวงยุติธรรม", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๕ (พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๑

^๒ตัวอย่างการนำปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินคดี เพื่อเรียนพระราชปฏิบัติ ดูเรื่องที่กรมหมื่นราชบุรุษเรกฤทธิเรียนราชปฏิบัติและพระมหากษัตริย์ไต่ทรงมีคำสั่งใน : พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๓๘๐

^๓การนำความกราบบังคมทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระมหากษัตริย์พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย จะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขา ฉบับลงวันที่ ๒ เมษายน ร.ศ. ๑๑๘ ที่มีถึงกรมหมื่นราชบุรุษเรกฤทธิ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม มีข้อความว่า "ถ้าความเรื่องใดมีปัญหาว่่าด้วยข้อเท็จจริงหรือด้วยกฎหมาย หรือมีข้อสงสัยอันใด แม้แต่เล็กน้อย ก็ให้กรมการศาลฎีกาคิดความเรื่องนั้นยกเป็นปัญหาขึ้นทูลเกล้าถวาย เพื่อจะได้พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยในที่ประชุมเสนาบดี : พระมุนเเวหวิมลนาค, ธรรมมูญศาลยุติธรรม, หน้า ๓๖ : กฎหมายไค้บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจนำความขึ้น

อย่างไรก็ดี ผู้พิพากษาศาลการก็จะต้องยึดถือปฏิบัติตาม การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลการ นอกจากจะยึดถือกับกฎหมายแล้ว ยังจะต้องยึดถือตามพระบรมราชวินิจฉัยและพระราช ประสงค์ของกษัตริย์ด้วย และพระมหากษัตริย์ยังคงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะแก้ไข เปลี่ยนแปลง คำชี้ขาดตัดสินคดีของศาลการได้ การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลการ จึงขึ้นอยู่กับองค์พระมหา กษัตริย์ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ พระมหากษัตริย์ ไม่มีพระราชอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีอีก แต่จะทรงใช้อำนาจผ่านศาลยุติธรรม โดยศาล ยุติธรรมจะใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีในนามของพระมหากษัตริย์^๑, ๒, ๓ พระราช อำนาจของพระมหากษัตริย์ที่มีอยู่แต่เดิมจึงหมดสิ้นไป

๓. อำนาจของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมและอธิบดีศาลฎีกาที่มีต่อ การพิจารณาพิพากษาคดีของฝ่ายตุลาการ

เมื่อประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม การใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ เสนาบดี กระทรวงไม่มีอำนาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด คงเป็นอำนาจหน้าที่ของอธิบดีศาล ที่จะบังคับบัญชาการพิจารณาคดีในศาลแต่ละศาล และการแก้ไขข้อขัดข้องในปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายเป็น

กราบบังคมทูล พระกรุณาก่อนพิพากษาคดี เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยได้ :
ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวมรวม), "พระธรรมนูญศาลยุติธรรม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓" ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๒ (พระนคร. โรงพิมพ์เคลิเมด) ภาควา ๖ หน้า ๒๔๐

^๑พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕. ภาควา ๓, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ, (มิถุนายน ๒๔๗๕)

^๒รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕. ภาควา ๕๔, ฉบับกรมเลขา ธิการคณะรัฐมนตรี

^๓รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๐. ภาควา ๑๖๘, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ, (ธันวาคม ๒๕๒๐)

^๔ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐, ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับลงวันที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๑๑

หน้าที่ของอธิบดีศาลฎีกาเป็นผู้นิพนธ์^๑ แต่โดยผลแห่งประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ให้อำนาจเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมนึ่งกำกับกับการพิจารณา ปรีกษาคดีในศาลยุติธรรมได้ทุกศาล^๒ จนกระทั่งประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พ.ศ. ๒๔๗๑ อำนาจดังกล่าวของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจึงหมดไป

๔. ระบบศาลเมื่อตั้งกระทรวงยุติธรรมแล้ว

ศาลที่แยกย้ายอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียว ซึ่งศาลที่มารวมมีทั้งหมด ๑๖ ศาล และยุบเหลือเพียง ๗ ศาล^๓ ต่อมาเมื่อใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ ระบบศาลได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ยกเลิกศาลตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม และกำหนดให้มีศาลฎีการับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศาลสถิตย์ยุติธรรมในกรุงเทพฯ ๕ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ ศาลพระราชอาญา ศาลแพ่ง ศาลต่างประเทศ ศาลไปรษณีย์และศาลหัวเมือง^๔

ศาลฎีกาจะตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาต มีฐานะเป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดี การตัดสินเมืองคณะไม่น้อยกว่า ๓ และเมื่อตัดสินแล้ว จะหลุดเกล้าฯ ถวายฎีกาอีกไม่ได้^๕

^๑ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๕ (พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, ๒๔๗๖), หน้า ๓

^๒เรื่องเดียวกัน, เล่ม ๔๑, หน้า ๑๕๕.

^๓ดูประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ข้อ ๒, ๓ : ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐", ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับลงวันที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๑๐

^๔ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "พระธรรมนูญศาลยุติธรรม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๒ มกราคม ๓ หน้า ๔

^๕เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๖ หน้า ๗

การฎีกาฎหมายไว้กำหนดลักษณะคดีที่จะฎีกา ข้อห้ามฎีกา เวลาฎีกา และศาลฎีกามีอำนาจกลับคำตัดสิน แก้บทกฎหมาย บทฎีกา ย้อนสำนวนให้พิจารณาเพิ่มเติม หรือพิจารณาคดีใหม่^๒ ซึ่งอำนาจของศาลฎีกาจึงมีลักษณะ เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของศาลชั้นต้นเท่านั้น

ศาลอุทธรณ์ การพิจารณาคดีชั้นต้นจะต้องมีผู้พิพากษาตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามข้อความที่กำหนดในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ^๓ ซึ่งมีลักษณะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของศาลชั้นต้น เช่นเดียวกับอำนาจของศาลฎีกา^๔

ศาลอาญา ศาลแพ่ง ศาลต่างประเทศ เป็นศาลที่มีอำนาจไม่จำกัด กล่าวคือ ศาลพระราชอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วพระราชอาณาเขต ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั่วราชอาณาจักร ศาลต่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีบังคับคนต่างประเทศทั้งปวง ซึ่งศาลดังกล่าวมีองค์คณะตั้งแต่สองคนขึ้นไป ส่วนศาลบริวารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมีโน้ตสำเนาเฉพาะในกรุงเทพฯ มีองค์คณะตั้งแต่หนึ่งนายขึ้นไป^๕

^๑ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "พระราชบัญญัติลักษณะพิจารณาฎีกา อุทธรณ์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗", ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๗ (พระนคร: โรงพิมพ์เคลสิเมล์) มาตรการ ๕ หน้า ๑๖

^๒เรื่องเดียวกัน, มาตรการ ๑๗

^๓พระธรรมนูญศาลยุติธรรม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗ มาตรการ ๔, ๕

^๔ดูพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ มาตรการ ๓๔ พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๑๕ มาตรการ ๑๑๔ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๒๗ มาตรการ ๕๕ : ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๑๕ หน้า ๑๑๔, ๒๔๕; เล่ม ๒๒ หน้า ๑๒๒

^๕ร.ท.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "พระธรรมนูญศาลยุติธรรม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๒ มาตรการ ๔-๑๕ หน้า ๕

ศาลหัวเมือง ไคแก ศาลมณฑล ศาลเมือง ศาลแขวง และศาลพิเศษ ศาลมณฑลเมืองค้
ณะ ๓ นาย มีอำนาจโดยไม่จำกัด และทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในมณฑล ศาลเมืองเมืองค้ณะ
๓ นาย มีอำนาจจำกัดตามลักษณะแห่งความร้ายแรงของคดีและทุนทรัพย์ ศาลแขวงเมืองค้ณะ ๑
นาย มีอำนาจจำกัดเท่ากับอำนาจของผู้พิพากษา ส่วนศาลพิเศษ ข้าหลวงเทศาภิบาล เห็นควรจะ
จัดตั้งขึ้นเฉพาะคดี มีอำนาจจำกัดและไม่เกินอำนาจศาลเมือง^๑

ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ระบบศาล
จึงได้เปลี่ยนแปลงไป โดยแบ่งศาลออกเป็น ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา
(ศาลสูงสุด) ซึ่งศาลชั้นต้นจะแบ่งเป็นศาลชั้นต้นในกรุงเทพฯ และนอกกรุงเทพฯ มีอำนาจไม่
จำกัดและจำกัด ส่วนศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา คงมีอำนาจหน้าที่เฉพาะตรวจสอบความถูกต้องใน
การพิพากษาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น^๒ ลักษณะแห่งอำนาจหน้าที่จึงไม่แตกต่างจากหลักการใน
ระบบศาลดั้งเดิม จะแตกต่างกันแต่รายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น

๒.๓.๓ สถานะของฝ่ายตุลาการ

ก. พระราชอำนาจของมหัทธิที่มีต่อสถานะของฝ่ายตุลาการ

ในยุคสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจที่
จะแต่งตั้ง ถอนถอน ให้ความดีความชอบแก่ตุลาการ เพราะการรับบุคคลเป็นข้าราชการ การ
พิจารณาความดีความชอบ และการให้คุณให้โทษ เป็นไปตามพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์
ทั้งสิ้น^๓ ซึ่งพระมหากษัตริย์อาจใช้พระราชอำนาจด้วยพระองค์เอง หรืออาจมอบหมายให้ขุนนาง
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ใช้อำนาจแทนก็ได้^๔ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเด็ดขาดและสูง

^๑ดูพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. ๑๑๔ มาตรา ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๖, ๑๗, ๑๘ : ร.ศ.ท. เสถียร ฉายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "พระธรรมนูญศาลหัวเมือง รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๔", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๑๕, หน้า ๕๖-๖๒.

^๒ดูพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑, ๒, ๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘ ๒๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ (มิถุนายน ๒๔๗๕).

^๓กระทรวงยุติธรรม, วัฒนธรรมทางศาล, หน้า ๒๓.

^๔จอร์จ เชมะจารุ, "การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายในประเทศ", หน้า ๒๔

สู่ในการแต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่ง และการถอดถอนตุลาการ โดยมีเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมนำความกราบบังคมทูล^๑ ๒ ต่อมาเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พระราชอำนาจดังกล่าวของพระมหากษัตริย์ได้หมดสิ้นไป คงมีแก่พระราชอำนาจแต่ในรูปแบบตามลักษณะวิธีการที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น มีชื่อเป็นพระบรมเชษานุภาพเหมือนก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง^๓

ข. การจัดตั้งคณะกรรมการตุลาการและสถานะของฝ่ายตุลาการ

คณะกรรมการตุลาการมีขึ้นเป็นครั้งแรกตามประกาศระเบียบชั่วคราวว่าด้วย คณะกรรมการตุลาการ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในการที่จะปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยมีอธิบดีศาลฎีกาเป็นประธาน กรรมการศาลฎีกาผู้มิอาจลาได้ ๑ นาย อธิบดีผู้พิพากษาศาลในกรุงเทพฯ ปลัดกระทรวงยุติธรรม และหัวหน้ากองกลาง สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นกรรมการ มีหน้าที่ในการให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือก แต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่ง ปลดและลงโทษข้าราชการตุลาการ^๔

^๑ร.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และผู้อื่น (รวบรวม), "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๑", ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๔๑, มาตรา ๔, หน้า ๓๓๐.

^๒เดิมตามประกาศจัดระเบียบข้าราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้กำหนดให้อธิบดีศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่ ในการเสนอความเห็นต่อเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้มีความกราบบังคมทูลต่อพระมหากษัตริย์ ต่อมาตามประกาศจัดระเบียบข้าราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๑ เสนาบดีมีอำนาจหน้าที่นำความกราบบังคมทูลเพียงลำพัง.

^๓จำรัส เขมะจารุ, "การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการกับความมั่นคงภายในประเทศ", หน้า ๓๑-๓๒.

^๔กระทรวงยุติธรรม, ระเบียบชั่วคราวว่าด้วยคณะกรรมการตุลาการ ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗; อ้างถึงใน สิทธิพร เกียรติศิริโรจน์, "การบริหารงานบุคคลในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ", หน้า ๑๐-๑๑.

ความคิดในการจัดตั้งคณะกรรมการตุลาการ (ก.ท.) ขึ้นนั้น ก็เพื่อที่จะให้หลักประกัน ในความเป็นอิสระของตุลาการนั่นเอง* โดยได้มีการยึดหลักการนี้มาตลอด และผลของการยอมรับเช่นนั้น ได้ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อการพัฒนารูปแบบของ ก.ท.^๒ ทั้งด้านอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของ ก.ท. ในเวลาต่อมา

อำนาจหน้าที่ของ ก.ท. เกี่ยวกับการคัดเลือก การแต่งตั้ง การเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง การถอดถอน และลงโทษตุลาการนั้น เริ่มพัฒนาจากการมีอำนาจหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม^๓ การให้ความเห็นชอบกับคำเสนอขอของปลัดกระทรวงยุติธรรมต่อ

ทั้งนี้จะได้เห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๖ ซึ่งมี ความตอนหนึ่งว่า "...ฝ่ายอำนาจตุลาการนั้น รัฐบาลนี้จะได้จัดให้เป็นอิสระสมดังความจำนงใน รัฐธรรมนูญ โดยจัดตั้งคณะกรรมการตุลาการ เพื่อช่วยเหลือกิจการทางศาล ในอันที่จะให้ ความอิสระแก่ผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ โดยจัดฐานะตุลาการให้มั่นคงตามความต้องการ โดย จัดแยกตำแหน่ง หน้าที่ตุลาการให้ห่างจากการเมือง..."; รุ่งฤดี สุยามานนท์, นโยบายรัฐบาล ไทย พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๘, (กรุงเทพฯนคร: พิมพ์โดยแผนกตำราและคำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖ : และจากนโยบายของคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๖ อันมี พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี (๒๒ กันยายน ๒๕๓๖-๘ สิงหาคม ๒๕๔๐) ซึ่งมีความ ตอนหนึ่งว่า "เพื่อจะให้ศาลเป็นไปโดยอิสระและสมรรถภาพ รัฐบาลจะได้จัดร่างพระราชบัญญัติ วางระเบียบข้าราชการตุลาการ ทั้งตั้งกรรมการตุลาการขึ้น เพื่อสนับสนุนและควบคุมตุลาการ..."; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

^๒ศาสตราจารย์ชานินทร์ กรยวิเชียร โคกกล้าไว้ว่า "สถาบันคณะกรรมการตุลาการนี้ เป็นผลงานแห่งการสู้เพื่อความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ ซึ่งผู้พิพากษาอาวุโสได้ร่วมแรงร่วมใจ กันหันหน้าอุปสรรคนานับประการต่อเนื่องกันมาหลายรุ่นหลายสมัย ค้ำยันการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ...เป็นลำดับมา สถาบันนี้เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับระบบ การศาลของประเทศไทยโดยแท้..."; ธรรมนิติศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คำอภิปรายเรื่องอำนาจอธิปไตยทางศาล, หน้า ๕๐

^๓ดูรายละเอียดใน : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๕๓๗, มาตรา ๑๑, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๖, ๒๘, ๒๙, ราชกิจจานุเบกษา, ๕๒ (เมษายน ๒๕๓๗)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม^๑ ต่อมาจึงมีอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้น คือ รัฐมนตรีจะสั่งการไต่ถาม
 เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้น^๒ เว้นแต่ในกิจบางประเภท^๓ และกรรมการคนใด
 คนหนึ่งมีอำนาจเสนอเรื่องต่อที่ประชุม ก.ค.^๔ และถ้ารัฐมนตรีไม่เห็นชอบกับมติของ ก.ค. ก็ให้
 เป็นไปตามมติของ ก.ค.^๕ กล่าวคือ ในครั้งแรกไม่มีกำหนดไว้ว่า ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 ยุติธรรมไม่เห็นด้วยกับมติของ ก.ค. จะทำอย่างไร ต่อมาจึงกำหนดว่า ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 ยุติธรรมไม่เห็นด้วยกับมติของ ก.ค. ทั้งหมทหรือส่วนหนึ่งส่วนใด หรือเห็นว่ามตินั้นควร
 ประกอบด้วยเงื่อนไขอย่างใด รัฐมนตรีจะขอให้ ก.ค. พิจารณาใหม่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ เมื่อ
 ก.ค. มีมติยืนตามมติเดิม หรือจะแก้ไขเพิ่มเติมประการใด ก็ให้ดำเนินการไปตามมติของ ก.ค.

^๑ดูรายละเอียดใน : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘,
 มาตรา ๓๕, ๑๒, ๑๓, ๑๕, ๑๘, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๔, ๔๕, ราชกิจจานุเบกษา ๕๔ (พฤษภาคม
 ๒๔๘๐) : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒, มาตรา ๓๗, ๑๒,
 ๑๓, ๑๕, ๒๑, ๒๒, ๒๕, ๓๑, ๔๕, ๔๖, ๔๘, ๕๐, ราชกิจจานุเบกษา ๕๖ (ตุลาคม ๒๔๘๒)

^๒ดูรายละเอียดใน : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗,
 มาตรา ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๖, ๒๘, ๒๙, ๓๐, ราชกิจจานุเบกษา ๗๑ (ตุลาคม
 ๒๔๗๗)

^๓ดูรายละเอียดใน : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗,
 มาตรา ๑๖, ๒๕, ๒๖, ๒๘ (๑), ราชกิจจานุเบกษา ๗๑ (ตุลาคม ๒๔๗๗)

^๔พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗, มาตรา ๓๘,
ราชกิจจานุเบกษา ๗๑ (ตุลาคม ๒๔๗๗)

^๕พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๓๕ ทวิ
 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๐๐,
 มาตรา ๕, ราชกิจจานุเบกษา ๗๔ (พฤศจิกายน ๒๕๐๐), : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
 ตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗, มาตรา ๓๕ ทวิ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
 การฝ่ายตุลาการ (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๐๘ มาตรา ๓ ราชกิจจานุเบกษา ๘๒ (กุมภาพันธ์
 ๒๕๐๘)

โดยรัฐมนตรีจะทรงเสนอให้ ก.ต. พิจารณาใหม่ หรือดำเนินการตามมติของ ก.ต. ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีได้ทราบมติของ ก.ต. และการแต่งตั้งบุคคลใดให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการตุลาการ นอกจากตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รัฐมนตรีจะทรงเสนอ ก.ต. เพื่อให้ความเห็นชอบก่อน จึงนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้ง ถ้า ก.ต. ไม่ให้ความเห็นชอบ ก.ต. จะทรงเสนอไปยังรัฐมนตรีพร้อมด้วยเหตุผลว่า ก.ต. เห็นสมควรแต่งตั้งบุคคลใด ซึ่งในกรณีนี้รัฐมนตรีจะดำเนินการนำความกราบบังคมทูล เพื่อทรงแต่งตั้งบุคคลที่ ก.ต. เสนออีกได้หรือจะขอให้ ก.ต. พิจารณาใหม่ก็ได้ โดยการพิจารณาใหม่ของ ก.ต. ถ้า ก.ต. มีมติเห็นสมควรแต่งตั้งบุคคลที่รัฐมนตรีเสนอหรือที่ ก.ต. เสนอ รัฐมนตรีจะทรงนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งบุคคลที่ ก.ต. มีมติเห็น ทั้งนี้รัฐมนตรีจะทรงเสนอให้ ก.ต. พิจารณาใหม่หรือดำเนินการตามมติของ ก.ต. ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีทราบมติของ ก.ต. ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงมีผลทำให้การใช้อำนาจหน้าที่ของ ก.ต. ทกอยู่แก่ ก.ต. โดยแท้ และแม้ต่อมาจะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๕๕ มายกเลิกอำนาจเด็ดขาดของ ก.ต. กล่าวคือ ก.ต. มีอำนาจและหน้าที่เพียงให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้ง การย้าย การถอดถอน การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา และดำเนินการต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น หากมีบทบัญญัติให้ดำเนินการตามมติและมติของ ก.ต. เป็นที่เด็ดขาดทุกอย่างไว้ หรือในกรณีที่ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติขึ้นมาแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่ของ ก.ต. โดยให้ ก.ต. มีอำนาจ หน้าที่แก่เพียงให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งตุลาการ การเลื่อนชั้น และขึ้นเงินเดือนของตุลาการ การถอดถอนตุลาการ ตามที่รัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงยุติธรรม โดยรัฐมนตรีมอบหมาย ได้เสนอต่อ ก.ต. และกรรมการตุลาการอื่นไม่มีอำนาจเสนอ เมื่อ ก.ต. มีมติเห็นชอบกับเรื่องใดที่เสนอมาน ก.ต. ต้องแจ้งไปยังรัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงยุติธรรม^๑ แต่ประกาศคณะปฏิวัติและร่างกฎหมายดังกล่าวก็ถูกยกเลิกและไม่ผ่านออกมาเป็นกฎหมาย และตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ได้ตั้งอำนาจหน้าที่ของ ก.ต. ไว้เหมือนเดิมทุกประการ^๒

^๑ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๕๕ ข้อ ๑๕, ๑๖, ๑๗, ราชกิจจานุเบกษา ๘๘, (ธันวาคม ๒๕๑๕)

^๒พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑, มาตรา ๘๒, ๘๓ ราชกิจจานุเบกษา ๘๕ (ฉบับพิเศษ, พฤษภาคม ๒๕๒๑)

ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของ ก.ค. ก็เช่นเดียวกัน ใ้พยายามที่จะพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ ทั้งในค่านิยมสมบัติ การเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงตำแหน่งของ ก.ค.^๑ โดยอาจกล่าวได้ว่า ก.ค. นั้นเป็นองค์กรของผู้พิพากษาโดยผู้พิพากษา และเพื่อผู้พิพากษาอย่างแท้จริง และถูกพิจารณาว่า เป็นองค์กรที่จะสามารถให้ความคุ้มครองและให้หลักประกันได้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของ ก.ค. นี้ ได้มีปัญหาคอโด้แย้งมาโดยตลอด และการได้รับการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า มีความคิดเห็นที่แตก่างกันอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการนั้น ปัญหาที่ยิ่งใหญ่ก็คือ ความเกี่ยวข้องกับประชาชน ไม่โดยทางตรงก็ผ่านทางอ้อม และจะต้องมาจากบุคคลหลายฝ่าย เพื่อที่จะทำหน้าที่ในการให้ความเป็นธรรมและเป็นกลางแก่ตุลาการได้ ซึ่งปัญหานี้ประเทศไทยได้พัฒนาไปในทางตรงกันข้าม เพราะกรรมการตุลาการนั้น จะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาเท่านั้นและประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเลย ไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อม แม้บางขณะจะมีความเกี่ยวข้องโดยทางอ้อมอยู่บ้าง กล่าวคือ ให้สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งกรรมการตุลาการเป็นบางส่วน^๒ หรือให้คณะรัฐมนตรีเลือกกรรมการตุลาการจาก

^๑ดูรายละเอียดใน : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗, มาตรา ๘, ๑๐ ราชกิจจานุเบกษา, ๕๒ (เมษายน ๒๔๗๘) : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘, มาตรา ๓๒, ๓๓, ๓๔ ราชกิจจานุเบกษา, ๕๔ (พฤษภาคม ๒๔๘๐) : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒, มาตรา ๓๔, ๓๕, ๓๖, ๓๘, ราชกิจจานุเบกษา ๕๖, (ตุลาคม ๒๔๘๒) : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ๒๔๘๓ มาตรา ๒๕-๓๓ ราชกิจจานุเบกษา, ๗๑ (ตุลาคม ๒๔๘๓) : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๓, มาตรา ๒๘, ๒๙ ทวิ, ทริ, ๓๐, ๓๒, ๓๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๐๐ มาตรา ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ราชกิจจานุเบกษา, ๗๔ (พฤศจิกายน ๒๕๐๐) : ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔๔ ข้อ ๑๒, ๑๔, ราชกิจจานุเบกษา ๘๘ (ธันวาคม ๒๕๐๕)

^๒พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๒๘

ตุลาการ เป็นบางส่วน แต่หลักการดังกล่าวก็ถูกยกเลิกไป และในปัจจุบันคณะกรรมการจะมาจาก ตุลาการ โดยตุลาการทั้งสิ้น^๒ อันเป็นการ แยกต่างไปจากหลักการที่มีอยู่ในต่างประเทศ ที่มีองค์กร คล้ายคลึงกับคณะกรรมการตุลาการ แต่จะมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนไม่มากนัก และประกอบ จากบุคคลหลายฝ่าย^๓

ค. การเข้าสู่ตำแหน่งและคุณสมบัติของตุลาการ

การ เข้าสู่ตำแหน่งของตุลาการภายหลัง เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ เป็นต้นมา ครั้งแรกจะเป็นการ แต่งตั้ง โดยพระมหากษัตริย์ ตามคำเสนอ ของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม^๔ ต่อมาเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน การ เข้าสู่ตำแหน่ง ของตุลาการจะเป็นไป ๒ ลักษณะ กล่าวคือ การสอบคัดเลือกแล้วแต่งตั้ง และการแต่งตั้งโดย วิธีการพิเศษ

การ สอบคัดเลือกแล้วแต่งตั้ง จะมีการสมัครสอบ การสอบมักจะมีทั้งข้อเขียนและการ สอบปากเปล่า การ แต่งตั้งจะเป็นไปตามลำดับของคะแนนที่สอบได้ หลังจากที่ผ่านมาการอบรมแล้ว หลักเกณฑ์และวิธีการสอบจะกำหนดโดยกฎกระทรวง หรือตามที่คณะกรรมการตุลาการกำหนด ผู้มี อำนาจในการ แต่งตั้ง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ตามคำกราบบังคมทูลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายได้กำหนดไว้แล้ว คือ เรื่องอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ^๕ ส่วนการ แต่งตั้งโดยวิธีการพิเศษ ได้แก่ การให้อำนาจแก่รัฐ

^๑ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๕๕ ข้อ ๑๒

^๒ดูรายละเอียดในบทที่ ๔.๑.๓

^๓ดูรายละเอียดในบทที่ ๔.๑.๒ ก. ง.

^๔ดูพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๑ มาตรา ๓, ๖

^๕ดูพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๑๕-๑๘ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๒๐๗-๒๐๖ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๒๐๗-๒๐๖ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๗ มาตรา ๒๐, ๒๑, ๒๓

มนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อประกาศคณะกรรมการตุลาการแล้ว ในการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการ เพื่อแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติ คุณสมบัติที่กฎหมายกำหนดไว้เข้ามาเป็นตุลาการ^๑

ส่วนคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตุลาการนั้น เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการแล้ว ผู้ที่จะเป็นตุลาการจะต้องมีคุณสมบัติในเรื่องเหล่านี้ คือ สัญชาติ อายุ การไม่เป็นโรคทางกายและจิต การไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว การไม่เคยต้องโทษจำคุก และสิ่ง ที่ขาดไม่ได้ก็คือ การมีความรู้ทางกฎหมาย และมีประสบการณ์ในการใช้กฎหมายมาแล้ว^๒ ต่อมา ได้มีการเพิ่มคุณสมบัติอีกได้แก่ การมีความประพฤติและมารยาทอันดีงาม^๓ เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างพักราชการ ถูกไล่ออกหรือ ปลดออกจากราชการ ไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี^๔ ไม่เป็นจนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ ความสามารถ หรือจิตหนักเพื่อนไม่สมประกอบ และเป็นบุคคลที่คณะกรรมการแพทย์ได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้ว^๕ ส่วนตุลาการในตำแหน่งสูงหรือในศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา จะได้รับการเลื่อนชั้น มาจากตุลาการในระดับต่ำตามลำดับอาวุโส^๖

^๑ดูพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๑๔ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๑๑ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๑๑ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๗ มาตรา ๑๓

^๒ดูพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๕ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๑๔ : พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๒๓ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๒๓ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๗ มาตรา ๒๓

^๓ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๒๓(๕)
^๔ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๒๓ (๓)
(๕) (๖) (๘) (๙)

^๕ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๘๗ มาตรา ๒๐ (๑๑)
(๑๒)

^๖ดูพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๒๐-๒๓ :